

Мулява В. Д. кандидат філософських наук, доцент, провідний науковий співробітник НДЛ кафедри МПЗ ДВ (с) НУОУ імені Івана Черняхівського. <https://orcid.org/0000-0003-4876-2525>

Богайчук В. Ж. кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри суспільних наук НУОУ імені Івана Черняхівського <https://orcid.org/0000-0003-4977-5870>

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ І МОТИВАЦІЇ МОЛОДІ ДО СЛУЖБИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Визначено основні проблеми та надано нормативно-правові, ідейні, політичні, педагогічні рекомендації щодо удосконалення військово-патріотичного виховання в системі призову, комплектування та накопичення мобілізаційних ресурсів і мотивації молоді до служби у Збройних Силах України в умовах відбиття збройної агресії

Ключові слова: патріотизм; воєнно-патріотичне виховання; національно-патріотичне виховання; мотивація; Збройні Сили України

Постановка проблеми. Необхідність вдосконалення військово-патріотичного виховання (далі – ВПВ) і мотивації молоді до служби у Збройних Силах України обумовлено необхідністю комплексної реалізації державних завдань щодо інтенсивного запровадження загальнонаціональних ідейних орієнтирів, які здатні консолідувати суспільство та духовно зміцнити державу. Його важливість значно підвищується в умовах реального застосування військ (сил) проти зовнішньої збройної агресії. В умовах розгортання гібридної війни Російської Федерації проти України чітко проявились проблемні питання, які негативно позначились на результативності усієї системи ВПВ.

По-перше, у попередні роки, до початку російської агресії, ВПВ, як і всю державну гуманітарну політику не було зорієнтовано на протидію реальним загрозам національній безпеці. Як наслідок, значна частина населення України не була об'єднана єдиною національною ідеєю. Це яскраво підтвердилось під час проведення мобілізаційних заходів, коли ми зіткнулися з відвертими проявами саботажу, ігноруванням конституційного обов'язку по захисту Батьківщини призовниками майже в усіх регіонах нашої держави.

Аналіз державної гуманітарної політики впродовж цих років становлення незалежності України засвідчив, що національно-патріотичному вихованню

молоді не приділялось достатньої уваги. У зв'язку з цим актуалізувалася низка проблем, які і сьогодні гальмують ефективність всієї системи ВПВ молоді в Україні. До них належить:

- недостатні зусилля держави у сфері політики консолідації суспільства, формування активної громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості громадян України;

- брак духовності і моральності у суспільстві;

- наявність істотних відмінностей у системах цінностей, світоглядних орієнтирах груп суспільства, населення певних територій держави, окремих громадян;

- наявність імперсько-тоталітарних рудиментів у суспільній свідомості та зумовлених нищенням української духовно-культурної спадщини та історичної пам'яті розбіжностей в уявленнях про історичне минуле, зокрема про тоталітарну добу і політичні репресії;

- незавершеність процесу формування національного мовно-культурного простору, стійкості його ціннісної основи до зовнішнього втручання;

- відсутність єдиної державної інформаційно-просвітницької політики щодо питань організації та висвітлення заходів із національно-патріотичного виховання;

- перетворення інформаційного простору на поле маніпуляцій суспільною свідомістю, продукування ціннісної дезорієнтації;

- недостатня нормативно-правова урегульованість сфери патріотичного виховання;

- недостатній рівень гармонізації законодавства й управлінських практик у сфері формування громадянської позиції з законодавством держав Європейського Союзу;

- відсутність ефективного механізму реалізації державної політики у сфері національно-патріотичного виховання;

- недостатність кваліфікованого кадрового потенціалу в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, у навчальних закладах для організації та здійснення заходів із національно-патріотичного виховання,;

- низький рівень матеріально-технічного забезпечення та розвитку інфраструктури у сфері національно-патріотичного виховання [6].

До початку 2014 року проблема мотиваційної готовності молоді до служби в армії набула соціального значення. В основі цієї проблеми лежали суперечності між об'єктивною потребою суспільства у скороченні і реформуванні Збройних Сил та його неможливістю через відсутність необхідних гарантій і захисту звільнених у запас; між залишками ідеології тоталітарної системи та новими деідеологізованими формами світосприйняття; між статутними та реальними армійськими порядками.

Зазначені суперечності проявлялися у таких негативних явищах: зниження психологічної готовності призовників до військової служби; невідповідність психологічних і фізичних можливостей призовників військовій діяльності; зниження рівня військової дисципліни, підвищення численності осіб, які ухиляються від призову, підвищення кількості дезертирів; негативне ставлення до військової служби, відсутність позитивних емоцій, незадоволення, що позначається на психічній рівновазі, фізичній працездатності; відчуття особистої кризи у зв'язку з відсутністю службових, матеріальних, соціальних перспектив; погіршення адаптації призовників до військової служби.

По-друге, не виправдали себе регіональні програми військово-патріотичного виховання. Навпаки, особливо у південно-східних регіонах та в Криму вони сприяли поширенню сепаратистських настроїв, оскільки ці програми, як правило, спирались на історіографію виведену з радянських часів, що фактично виключала формування громадянина-патріота Української держави.

По-третє, ускладнило ситуацію скорочення у військоматах усіх рівнів відділів виховної роботи, що унеможливило якісну роботу з населенням, в першу чергу з призовною молоддю в регіонах.

Крім того, серйозною проблемою стала відмова від системної допризовної підготовки молоді у загальноосвітніх навчальних закладах. Зазначене негативно позначилось на якості підготовки резервів, зокрема їх морально-психологічної готовності до проходження військової служби в цілому.

По-четверте, погоня за кількісними показниками в питаннях якомога швидшого комплектування військ (сил) військовослужбовцями служби за контрактом штучно стимулювала територіальний принцип комплектування Збройних Сил України. Як наслідок, під час захоплення Криму збройними силами РФ понад 80% військовослужбовців служби за контрактом, призваних з числа жителів Автономії відмовилось виконувати свій конституційний обов'язок, мотивуючи своє рішення так званім регіональним патріотизмом.

Така ситуація вимагає від органів політичного та військового управління усіх рівнів рішучих дій щодо внесення коректив у загальну систему військово-патріотичного виховання військовослужбовців та призовної молоді особливо в період активної фази відбиття російської агресії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За твердженням провідних військових фахівців з проблем виховання В. Ягупова, О. Литвиненка, П. Ситника військово-патріотичне виховання поки що не набуло вигляду цілісного законодавчо визначеного механізму системної і цілеспрямованої взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, навчальних закладів, інститутів

громадянського суспільства та громадян з формування у людини і громадянина високої національної свідомості, почуття відданості своїй Батьківщині. Так, у тексті Конституції України взагалі відсутні терміни «патріот» і «патріотизм». А статтю 15 Основного закону є усі підстави вважати прямою заборonoю на існування державницької ідеології в Україні, а відтак і будь-яких ідейних засад патріотизму. Закон України «Про освіту» також не зміг унормувати патріотичне виховання дітей та молоді в якості одного з головних пріоритетів діяльності держави та суспільства.

Питання мотивації молоді до військової служби досліджували ряд вітчизняних вчених: О.Бандурка, М.Варій, О.Житник, С.Занюк, Н.Ковальчишина, О.Макаревич, А. Науменко, В.Осьодло, О.Сафін, О.Хміляр, В.Ягупов та інші. Однак на даний час існує прогалина в дослідженні вихованих, військово-патріотичних мотиваційних аспектів, що впливають на прийняття молоддю рішення щодо підписання (чи розірвання) контракту на проходження військової служби

Мета статті – виявити актуальні проблеми військово-патріотичного виховання військовослужбовців та молоді в системі призову, комплектування та накопичення мобілізаційних ресурсів та надати нормативно-правові, ідейні, політичні, педагогічні рекомендації щодо його удосконалення і мотивації молоді до служби у Збройних Силах України в умовах відбиття збройної агресії.

Методи дослідження Методологічною основою для досягнення визначеної вище мети стали принципи історизму, плюралізму, системності. Використовувалися загальнонаукові методи: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, формалізація, комплексний підхід; застосовувалися також методи емпіричного дослідження: спостереження, порівняння, метод статистики, соціологічні опитування; були використані і спеціальні методи: експертних оцінок, аналіз незалежних характеристик, контент-аналіз керівних документів.

Виклад основного матеріалу Вивчення організації, досвіду та проблем військово-патріотичного виховання в системі призову, комплектування та

накопичення мобілізаційних ресурсів і мотивації молоді до служби у Збройних Силах України дозволило сформулювати низку рекомендацій різного рівня щодо удосконалення цієї діяльності. При їх розробці були широко використані матеріали недавнього соціологічного дослідження проведеного науково-дослідним центром гуманітарних проблем Збройних Сил України щодо стану військово-патріотичного виховання військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей. Одним із завдань цього соціологічного дослідження було з'ясувати думки респондентів щодо чинників потенційно негативного впливу на військово-патріотичне виховання військовослужбовців та молоді [5].

Абсолютна більшість опитаних (78,6%) проблемами, що найбільш негативно впливають на ефективність патріотичного виховання, назвали політичні проблеми (невизначеність із національною ідеологією на рівні політичних еліт держави).

Більше половини опитаних (51,1%) серед таких вказували на економічні проблеми (недостатній рівень задоволення соціальних потреб у державі).

На думку майже кожного третього респондента (31,5%) найбільш негативно впливають на ефективність патріотичного виховання соціальні проблеми (протиріччя в суспільстві щодо статусу та напряму розвитку держави).

Тому, виходячи з переліку основних проблем та, насамперед, з метою вдосконалення державної політики з питань військово-патріотичного виховання громадян України, покращення нормативно-правового забезпечення у цій сфері пропонується наступне.

1. Внести зміни та доповнення до нормотворчих засад держави з питань патріотичного виховання громадян України:

1.1) внести зміни до статті 15 Конституції України, а саме: абзац другий цієї статті («Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова») записати в редакції: «Держава сприяє утвердженню й розвитку державницької національно-патріотичної ідеології як цілісної системи ідей, цінностей і інтересів, через яку Український народ усвідомлює себе та своє становище в оточуючому світі,

висловлює свої потреби та визначає форми організації власного буття» [4].

1.2) у новій редакції Закону України «Про національну безпеку України» визначити:

– серед національних інтересів: «розвиток інтелектуального потенціалу Українського народу, формування національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження та розвиток духовно-моральних цінностей українців, зміцнення фізичного здоров'я нації, створення умов задля розширеного відтворення населення»;

– серед основних напрямів державної політики у сфері національної безпеки: «формування та розвиток національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду Українського народу, збереження його духовно-моральних цінностей»; «взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання, забезпечення широкої громадської підтримки цих процесів, підвищення ролі сім'ї і волонтерських організацій» [3].

1.3) внести зміни до Закону України «Про освіту»: викласти абзац 2 преамбули у такій редакції: «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання громадянина-патріота України, утвердження любові до Батьківщини, духовності, моральності, шанобливого ставлення до національних надбань, наслідування найкращих прикладів мужності та звитяги борців за свободу і незалежність нашої держави, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення його освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями» [2];

1.4) внести зміни до пункту 17 Воєнної доктрини України, а саме: до основних завдань воєнної політики України у найближчий час і в середньостроковій перспективі додати: «військово-патріотичне виховання особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань, підняття престижу військової служби, утвердження духовності, моральності, шанобливого ставлення до національних

надбань Українського народу, наслідування найкращих прикладів мужності та звитяги борців за свободу і незалежність нашої держави» [1].

1.5) беручи до уваги, що національно-патріотичне виховання є невід'ємною складовою системи забезпечення національної безпеки України доцільно розглянути питання щодо створення при Апараті Ради національної безпеки і оборони України постійно діючого Координаційного центру з питань національно-патріотичного виховання, із залученням представників зацікавлених міністерств, відомств, громадськості, ЗМІ, духовно-релігійних, волонтерських та інших організацій.

2. Розширити та доповнити нормативно-правову базу військово-патріотичного виховання молоді при активній підтримці парламентського та регіональних депутатських об'єднань, які і мають контролювати реалізацію виховання молоді органами влади. Для цього під їх патронатом пропонується розробити державну Концепцію військово-патріотичного виховання як головну умову його кардинального покращення. З урахуванням особливого стану країни, формування нового складу воєнно-політичного керівництва держави до основних положень цієї Концепції з питань військово-патріотичного виховання пропонується внести такі положення:

•роз'яснення воєнної політики держави, рішень органів державної влади щодо зміцнення сектору безпеки і оборони України, ходу та проблем проведення АТО та актуальних проблем Операції об'єднаних сил;

•координація розробки та реалізації регіональних, місцевих і галузевих програм військово-патріотичного виховання молоді органами державної влади та місцевого самоврядування;

•висвітлення історичного шляху, пропаганда успіхів, покращення іміджу Збройних Сил та інших військових формувань;

•активізація роботи з професійної орієнтації молоді на опанування військових спеціальностей;

•розширення та активізація роботи з ветеранами війни, героями АТО та ООС,

Питання психології

відмінниками бойової підготовки Збройних Сил та інших військових формувань;

- посилення участі військових частин, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів у військово-патріотичному вихованні молоді;

- сприяння в ході комплектування та накопичення мобілізаційних ресурсів налагодженню зв'язків підприємств, установ, організацій і навчальних закладів з військовими частинами, де проходять службу громадяни з цих колективів;

- сприяння внесенню та реалізації пропозицій місцевих органів влади та місцевого самоврядування, громадських організацій щодо посилення ВПР серед молоді в навчальних закладах, на підприємствах, в установах та за місцем проживання;

- залучення соціологічних служб держави для моніторингу військово-патріотичного виховання молоді в системі призову, комплектування та накопичення мобілізаційних ресурсів;

- сприяти правовому та економічному стимулюванню суб'єктів підприємницької діяльності, яка спрямована на військово-патріотичне виховання молоді;

- сприяння діяльності усіх організацій спрямованих на військово-патріотичне виховання молоді;

- активізація ЗМІ усіх форм власності, вітчизняного кінематографу, літератури та мистецтва спрямованих на військово-патріотичне виховання молоді;

- розробка та впровадження системи державних війських свят України, створення Залів подвигів і пам'яті та Пантеону українських героїв військової служби;

- посилення військово-патріотичної спрямованості гуманітарних дисциплін, таких як історія України, іміджологія, PR, політологія та предмету «Захист Вітчизни» у загальноосвітніх школах;

- формування навчального комплексу військово-патріотичного виховання допризовної учнівської молоді на базі військових ліцеїв;

- проведення науково-практичних конференцій, семінарів видання підручників, посібників, наукових праць, системних рекомендацій з питань військово-патріотичного виховання молоді;

- вдосконалення та використання системи критеріїв оцінки військово-патріотичної вихованості молоді в цілому.

3. У ході вказаного вище соціологічного дослідження з'ясувалась напрями та шляхи розв'язання найбільш актуальних проблем у сфері військово-патріотичного виховання молоді. В узагальненому вигляді основними напрямками вдосконалення військово-патріотичного виховання молоді є наступні.

Першим, найважливішим напрямом роботи з метою покращення військово-патріотичного виховання молоді, на думку респондентів, є подолання розбіжностей між тим, що подають на заняттях та заходах, і тим, що дійсно є у повсякденному житті (оцінено в 3,84 бали за 5-ти бальною шкалою).

На другому місці – покращення функціонування державної системи патріотичного виховання громадян України – 3,73 бали.

На третьому – врахування інтересів військовослужбовців при організації роботи з військово-патріотичного виховання військовослужбовців – 3,71 бали.

Далі за рейтингом йдуть: підвищення рівня педагогічної майстерності керівників та організаторів роботи з військово-патріотичного виховання (3,64); мотивація призовної молоді та особового складу щодо активного прояву справжніх патріотичних почуттів (3,59); подолання формальності у проведенні заходів військово-патріотичного характеру (3,58). Дещо нижче респондентами оцінюється важливість таких напрямів роботи, як: поєднання змістовного компоненту заходів військово-патріотичного виховання з практичною діяльністю (3,54), удосконалення системи виховної роботи у ЗС України (3,52); створення умов для індивідуальної роботи з військово-патріотичного виховання військовослужбовців (3,52).

Як свідчать результати соціологічного дослідження, одним із найефективніших заходів формування патріотизму у молоді і військовослужбовців, на думку опитаних, є їх участь у військових ритуалах, підтриманні та зміцненні військових традицій (44,7%). Ефективними для формування патріотизму у військовослужбовців, за відповідями респондентів, також є: відвідування

Питання психології

пам'яток культури, визначних місць, музеїв та інше (39,1%); вивчення української мови, історії Української держави, історії українського війська (38,9%), відвідування урочистих заходів до державних, професійних і народних свят України (38,5%); відвідування вечорів вшанування ветеранів бойових дій та героїв визвольних змагань (38,5%) [5].

4. Організація військово-патріотичного виховання в системі мотивації молоді до служби у Збройних Силах України має враховувати такі вимоги:

- відповідати соціальному замовленню українського суспільства, призначенню ЗС України та характеристикам патріотичної вихованості особового складу;
- бути спрямованим на здійснення головної мети військово-патріотичного виховання – формування і розвитку патріотично налаштованої, всебічно й гармонічно розвинутої особистості військовослужбовця – громадянина і патріота України;
- спиратися на сучасні національні, загальнолюдські й військові цінності, ідеали та формувати світогляд Захисника Батьківщини;
- відображати зв'язок теорії виховання з військовою практикою,

забезпечувати підготовку психіки особистості до умов сучасної війни;

- відповідати духовним і фізичним можливостям особового складу, сприяти їх активізації на самовиховання;
- сприяти єдності виховання, навчання, розвитку, психологічної підготовки і самовдосконалення молоді.

Висновки та перспективи подальших досліджень В умовах розгортання гібридної війни Російської Федерації проти України загострилися попередні та виявились нові проблеми військово-патріотичного виховання молоді, які негативно позначилися на боєздатності військ (сил). Запропоновані в статті рекомендації дозволяють вдосконалити систему військово-патріотичного виховання в Україні.

Потребують подальшого дослідження актуальні проблеми організації військово-патріотичного виховання на державному та на оперативно-стратегічному рівні у ЗС України; можливості удосконалення його поточної нормативно-правової і програмно-методичної бази та розробка критеріїв ефективності військово-патріотичного виховання молоді і її мотивації до проходження військової служби.

Список використаних джерел

1. Воєнна доктрина України // Затверджена Указом Президента України від 24.09.2015 р. № 555/2015).
2. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII “Про освіту” //Відомості Верховної ради, 2017, № 38-39, ст.380)
3. Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII “Про національну безпеку України” Із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 4 березня 2020 року N 522-IX
4. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К. : Велес, 2011. – 48 с
5. Патріотизм у системі сучасних суспільних цінностей: матеріали XV науково-практичної конференції. – К. : ВНЗ «Національна академія управління», 2016. – 188 с.
6. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки, затверджена Указом Президента України № 580/2015 від 13.10.15 р.

References

1. Voienna doktryna Ukrainy [Military doctrine of Ukraine] // Zatverdzhena Ukazom Prezidenta Ukrainy vid 24.09.2015 r. № 555/2015). (in Ukrainian).
2. Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII “Pro osvitu” [Law of Ukraine of 05.09.2017 № 2145-VIII “On Education”] //Vidomosti Verkhovnoi rady, 2017, № 38-39, st.380). (in Ukrainian).
3. Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 № 2469-VIII “Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy” [Law of Ukraine of June 21, 2018 № 2469-VIII “On National Security of Ukraine”] Iz zminamy i dopovnenniamy, vnesenymy Zakonom Ukrainy vid 4 bereznia 2020 roku N 522-IX

4. Konstytutsiia Ukrainy. [The Constitution of Ukraine]. Pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 r. – K. : Veles, 2011. – 48 s (in Ukrainian).

5. Patriotyzm u systemi suchasnykh suspilnykh tsinnosti: materialy KhV naukovo-praktychnoi konferentsii. [Patriotism in the system of modern social values] – K. : VNZ «Natsionalna akademiia upravlinnia», 2016. – 188 s. (in Ukrainian).

6. Stratehiia natsionalno-patriotichnoho vykhovannia ditei ta molodi na 2016 - 2020 roky, [Strategy of national-patriotic education of children and youth for 2016 – 2020] zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy № 580/2015 vid 13.10.15 r. (in Ukrainian).

Резюме

Мулява В. Д. доктор філософії, доцент,
НУОУ імені Івана Черняхівського

Богайчук В. Ж. кандидат політичних наук, доцент,
НУОУ імені Івана Черняхівського

ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И МОТИВАЦИИ МОЛОДЕЖИ К СЛУЖБЕ В ВООРУЖЕННЫХ СИЛАХ УКРАИНЫ

Определены основные проблемы и представлены нормативно-правовые, идейные, политические, педагогические рекомендации по совершенствованию военно-патриотического воспитания и мотивации молодежи к службе в Вооруженных Силах Украины

Ключевые слова: патриотизм; военно-патриотическое воспитание; национально-патриотическое воспитание; Вооруженные Силы Украины

Summary

Mulyava V. Doctor of Philosophy, leading researcher at The National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovskyi

Bohaichuk V. Candidate of Political Science, Associate Professor,
The National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovskyi

PROBLEMS AND WAYS OF IMPROVING MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION AND MOTIVATION OF YOUTH TO SERVICE IN THE ARMED FORCES OF UKRAINE

Introduction. The need to improve military-patriotic education is due to the need for comprehensive implementation of state tasks for the intensive introduction of national ideological guidelines that can consolidate society and spiritually strengthen the state. Its importance increases significantly in the context of the actual use of troops (forces) against external armed aggression. The analysis of the state humanitarian policy during most of the years of Ukraine's independence showed that not enough attention was paid to the national-patriotic education of the youth. In this regard, a number of problems have arisen, which still hamper the effectiveness of the entire system of military-patriotic education of youth in Ukraine and its motivation for military service.

Purpose. Identify current issues of military-patriotic education of servicemen and youth and provide legal, ideological, political, pedagogical recommendations for its improvement and motivation of youth to serve in the Armed Forces of Ukraine in the face of armed aggression.

Methods. General scientific methods were used: analysis, synthesis, comparison, generalization, integrated approach; methods of empirical research: observation, method of statistics, sociological surveys; special methods: expert evaluations, analysis of independent characteristics, content analysis of guiding documents.

Originality. The topical problems of the organization of military-patriotic education at the state and at the operational-strategic level in the Armed Forces of Ukraine are systematized; the ways of improvement of the modern normative-legal and program-methodical base of the organization of military-patriotic education of youth and its motivation to military service are updated.

Conclusion. In the conditions of the development of the hybrid war of the Russian Federation against Ukraine, the previous ones intensified and new problems of military-patriotic education of the youth appeared, which had a negative effect on the combat capability of the troops (forces). The recommendations offered in the article allow to improve the system of military-patriotic education in Ukraine. Criteria for the effectiveness of military-patriotic education of young people and their motivation to perform military service need further research.

Key words: patriotism; military and patriotic education; national-patriotic education; motivation; Armed Forces of Ukraine